

IS DE JIHAD VAN IS ISLAMITISCH?

Strijd, extreem geweld, verdrijvingen, afhakken van hoofden: kan IS zijn heilige oorlog terugvoeren op de islam? Islamoloog Joas Wagemakers bestudeert de manier waarop jihadisten de strijd legitimeren.

TEKST Joas Wagemakers BEELD Shutterstock

‘SIL [de Islamitische Staat in Irak en de Levant] is niet islamitisch.’ Dat zei de Amerikaanse President Barack Obama enige tijd geleden in een toespraak over de Islamitische Staat (IS), een organisatie die een groot gedeelte van Syrië en Irak beheerst en daar al talloze burgers heeft gedood. Zijn Britse collega David Cameron, de premier van Groot-Brittannië, stelde dat IS-terroristen ‘geen moslims maar monsters’ zijn. Beide politici beantwoordden daarmee een vraag die velen zich stellen: is de jihad van IS islamitisch? Het verschil dat Obama en Cameron maakten tussen de in vele ogen extreem

wetenschapper geen oordeel over kunt vellen. Een wetenschappelijke benadering van deze vraag houdt dan ook al snel op. Moslims moeten zelf maar uitzoeken wie er wel en niet bij hun godsdienst hoort en wat wel of niet islamitisch is. Dit wordt anders als je de vraag wat aanpast: in hoeverre kan IS zijn jihad terugvoeren op de islam? Zo’n vraag richt zich namelijk op de bronnen en traditie van de islam en in hoeverre hierin handvatten te vinden zijn voor het gedrag dat IS vertoont. Aangezien die bronnen en traditie wel controleerbaar zijn kunnen wetenschappers hier wel degelijk een oordeel over vormen.

MOSLIMS MOETEN ZELF MAAR UITZOEKEN WIE ER WEL EN NIET BIJ HUN GODSDIENST HOORT EN WAT WEL OF NIET ISLAMITISCH IS

gewelddadige IS en de overgrote meerderheid van vreedzame moslims is correct. Bovendien onderstreept zo’n uitspraak dat Amerika en Groot-Brittannië geen strijd voeren tegen de islam, maar alleen tegen een specifieke organisatie van moslims. Toch kun je je afvragen of Obama en Cameron, als christenen en als politici, er verstandig aan doen zich over deze kwestie uit te laten.

Oordeel

Datzelfde geldt voor wetenschappers. De vraag of iets ‘islamitisch’ is of niet is eigenlijk geen wetenschappelijke vraag omdat het niet te controleren is. De islam is wat moslims daar van maken en zij interpreteren en gebruiken hun geloof op zoveel verschillende manieren dat je daar als

Wortels in de bronnen

Zowel in de Koran als de soenna, het voorbeeld van de Profeet Mohammed zoals dat in overleveringen is opgetekend, wordt met enige regelmaat gesproken over strijd, geweld en zelfs het afhakken van hoofden. Het is verleidelijk te denken dat onthoofdingen door IS, zoals vorig jaar bij twee Amerikaanse journalisten en twee Britse liefdadigheidswerkers en dit jaar nog bij een Japanse journalist, dan wel rechtstreeks uit zulke bronnen afkomstig zullen zijn.

Toch ligt het niet zo simpel. Ten eerste zijn deze bronnen opgetekend in een tijd waarin regelmatig gestreden werd en waarin dat werd gedaan op een manier die ons misschien afschrikt maar die in de middeleeuwen helemaal niet vreemd

HET IS DAN OOK NIET VREEMD DAT MOSLIMS JUIST WIJZEN OP DEZE BRONNEN OM HUN AFKEURING VAN IS KRACHT BIJ TE ZETTEN

was. Ten tweede laat een gedetailleerde lezing van enkele gewelddadige teksten zien dat het lijkt te gaan om specifieke situaties waarbij gewelddadig gereageerd wordt op eerder aangedaan leed, waardoor ze minder agressief blijken. Het is dan ook niet vreemd dat moslims juist wijzen op deze bronnen om hun afkeuring van IS kracht bij te zetten. Als je de Koran en de soenna goed leest, zo stellen zij vaak, zie je dat de islam een vreedzame godsdienst is waarin geweld soms misschien gerechtvaardigd is, maar niet zoals IS dat gebruikt.

Uit de context

Als je het zo bekijkt lijkt het een uitgemaakte zaak: IS wijkt af van de Koran en de soenna en kan zijn daden dus niet verantwoorden vanuit die bronnen. Toch is ook dit te eenvoudig geredeneerd. Na de dood van de Profeet Mohammed hebben vele generaties moslimgeleerden namelijk geprobeerd antwoorden te vinden op

vragen waarmee gelovigen worstelden. Daarbij gingen ze uit van de bronnen, maar moesten ze ook rekening houden met de wensen en uitdagingen waarmee ze geconfronteerd werden. Om hieraan tegemoet te komen, haalden ze teksten vaak uit hun context, waardoor een heel scala aan nieuwe interpretaties mogelijk werd. Als je een koranvers immers niet meer leest door de bril van de tijd en context waarin het ontstaan is maar het gaat zien als overal en altijd toepasbaar, dan kun je er veel meer mee.

Interpretatie

Een voorbeeld: als een vader een houten bankje verft en tegen zijn kinderen zegt ‘jullie mogen niet op de bank zitten’, is het duidelijk dat dit verbod bedoeld is om ervoor te zorgen dat de kinderen geen verf aan hun kleding krijgen. Iedereen snapt dat als het bankje droog is, de kinderen er weer gewoon op mogen zitten. Maar

haal je zijn woorden uit deze specifieke context en gebruik je ze overal, dan zou je ze kunnen zien als een algemeen verbod om op banken te zitten. Iets soortgelijks hebben islamitische geleerden soms gedaan met koranverzen, met dit verschil dat de oorspronkelijke betekenis van de verzen – anders dan bij het voorbeeld van het bankje – niet altijd even duidelijk was. Deze geleerden deden dit dan ook niet per definitie met verkeerde intenties en tevens zijn zulke praktijken niet beperkt tot de islam; ook in andere godsdiensten probeert men oude teksten op zo’n manier relevant te maken voor de huidige tijd. Deze manier van werken opende echter wel de deur naar interpretaties die in sommige gevallen nog slechts naar de letter van de bron terug leken te gaan, maar waarvan de geest allang vervlogen scheen.

Geleerde traditie

Dit soort middelen werd door sommige geleerden ook gebruikt om jihad te legitimeren, waarbij teksten soms maximaal werden uitgebuit om een bepaalde hoeveelheid geweld toe te kunnen staan. Radicale moslimgeleerden doen dit ook en hoewel zij hierin vaak verder gaan dan hun geleerde voorgangers uit voorbije eeuwen, staan ze dus in zekere zin in een lange islamitische traditie. Ook zij bekijken de bronnen vanuit hun eigen situatie en halen ze vaak uit hun context. Hiermee wijkt IS in zijn legitimering van jihad misschien sterk af van de geest van de islamitische bronteksten zelf, maar tegelijkertijd vormt deze organisatie een verregaande exponent van een geleerde traditie die al eeuwenlang met de islam vervlochten is.

Lees meer

Over onderzoek naar de jihad op het blog Jihadica.com. Hier vind je ook blogs van docent Joas Wagemakers terug.

Ook dit onderzoek doen?

Vind je het net als Joas Wagemakers interessant om je te verdiepen in de achtergronden van de Islamitische Staat? Kies dan voor Islamstudies, en specialiseer je in islamitische bewegingen, modern islamitische denkers of radicale islam. Je krijgt dan vakken als *Islamitische Denkers in de Moderne Tijd* of een werkgroep over de geschiedenis van jihad.